

”והתקדשתם והייתם קדושים, כי קדוש אני” (ויקרא יא, מד)

[פרשת שמיי, (שיחה 2) – נכתב ע”י הרב משה צוריאלי, מתוך ספרו ”אוצרות התורה”.
הבהרה. בהסכמת הרב, השיחה נערכה ע”י תלמידו, אך טרם הגיחה]

התורה חוזרת הרבה מאד פעמים על הדרישה שנהיה 'קדושים'.
במה זה מתבטא? וכיצד זה שייך לפרישות ממאכלות מסוימים?
ומדוע קוראים לאתרים מסוימים "מקומות קדושים"? הכי יש קדושה בעצים ובאבנים?

יש כמה בדורנו החושבים שהם "משכילים" או "נאורים", ושואלים על אותן הפעות של חיבה וחרדת
קודש לאבני הכותל המערבי, או המנשקים בלבביות מעיל של ספר תורה או התפילין.
הללו כביכול תובעים 'טהרת המחשבה' שהאדם יתרכז בעילת כל העילות וסיבת כל הסיבות הקב"ה,
ולא יתרגש ב"ילדותיות" אל מראיהם של חפצים מסוימים.

אבל יש לדחות תמיהתם של המקשים הללו,

- **כי הרי הרמב"ם** כותב שבבואו לארץ הקודש – "ונכנסתי לבית הגדול והקדוש והתפללתי בו...
ויצאתי מירושלים לחברון לנשק קב"י-אבותי במערה". (אגרת, מובאת ב"חרדים", מצוות התשובה, סוף פרק ג', דף
200, ונמצא בימינו בכת"י ונדפס בסוף "פירוש הרמב"ם לראש השנה", הוצאת מוסד הרב קוק)
- **וכן מצאנו** – "בית מדרשו של ר"א בן הורקנוס... אבן אחת היתה שם והיתה מיוחדת לו לשיבה.
פעם אחת נכנס ר' יהושע התחיל מנשק אותה האבן, ואמר, "האבן הזאת דומה להר סיני, וזה
שישב עליה דומה לארון הברית". (מדרש שהש"ר א' לריח שמניך טובים).
הרי לפנינו שגדולי האומה היו מנשקים ומחבקים מקומות הקדושה.

וכן מצאנו כי –

- א. **חז"ל קבעו דרגות של "תשמישי קדושה" בדיון על מכירת הרחוב שם התפללו בני העיר, בית
הכנסת, תיבה, מטפחות ספרים.** (מגילה כה:).
 - ב. **וגם דרגו קדושה לגליונות של ספר,** (הרווח הפנוי בראש הדף ותחתיתו) **שיש לגונזם כשיתבלו.** (שבת קטז:).
 - ג. **אפילו נרתיק של תפילין שעדיין לא השתמשו בו, אלא הזמינו אותו לשם מצוה, כבר יש בו
"קדושה" ואין לבזות אותו.** (ברכות כג:).
 - ד. **כן הבחינו אפילו לדרג בין קדושת ספר של רבים לספר של יחיד.** (מגילה כז:).
- ובכן אין ספק שיש "קדושה" בחפצים.

כבר נזקק לשאלה זו **"משך חכמה"** (שמות יב, כא) והחליט –

"והנה יש להאריך שפל המקומות המקודשים אין יסודם מן הדת, רק מהאומה והשרשים, כמו הר
המוריה שממש נברא האדם ושם הקריב אברהם את יצחק... רק ירושלים וכל א"י בנוים על
התייחסותם לאבותינו שרשי האמונה והתאחדות האומה בשרשה". **ועוד כתב** "ונראה כמו שבארנו
בכמה מקומות דעל ידי מעשה גבוה (=הקב"ה) לא נתקדש שום דבר, רק בהקדישו האדם". (על שמות יט, יג)
ועוד הוסיף ביאור, מדוע משה רבנו שבר את הלוחות (בדבריו על שמות לב, יט) – "וכל הקדושות, ארץ ישראל
וירושלים וכו', המה פרטי וסניפי התורה ונתקדשו בקדושת התורה. ולכן אין חילוק לכל עניני התורה
בין במקום בין בזמן... ועל זה צווח משה ככרוכיא: האם תדמו כי אני 'ענין' ואיזו 'קדושה' בלתי מצות
ה', עד כי בהעדר כבודי עשיתם לכם עגל? חלילה, גם אני איש כמוכם, והתורה אינה תלויה בי, ואף אם
לא באתי היתה התורה במציאותה בלי שינוי... **וגם הלוחות, אינם קדושים בעצם** (אלא) רק בשבילכם,
וכאשר זנתה כלה בתוך חופתה, המה נחשבים לנבלי חרש ואין בהם קדושה מצד עצמם... "עכ"ל.

ונראה להביא ראיה לדבריו. "ומקדשי תיראו" - לא ממקדש אתה מתירא כי אם ממי שהזהיר על המקדש" (במיות ו). כלומר, חז"ל רצו להרחיק את בני האדם מן האמונה בקדושת המקומות כשלעצמם, ובחפצים לשם עצמם, אלא יש לדעת כי המושג "קדושה" הוא ערך מוקנה אל הדבר, מאת שורש כל הקדושות – הקב"ה בעצמו, כאשר האדם עוסק בַמָּקוֹם או חפץ מסוים לשם מצוה.

ונראה לבאר את המושג כך. בעצם אין שום מציאות אמיתית לענייני עוה"ז, כדברי הרמב"ם כי (הקב"ה) – "ממציא כל נמצא... ואם יעלה על הדעת שהוא אינו מצוי, אין דבר אחר יכול להמצאות. ואם יעלה על הדעת שאין כל הנמצאים מצויים, הוא לבדו יהיה מצוי. שכל הנמצאים צריכים לו, והוא ברוך הוא אינו צריך להם... הוא שהנביא אומר 'וה' אלהים אמת' הוא לבדו האמת ואין לאַהֲרָא אמת כאמיתתו" (הלי יסודי התורה א/א-ד). וכך כותב מהר"ל – "כי אין במציאות רק (=כי אם) השי"ת, שהוא מחויב המציאות, והנמצאים שנמצאו מאתו... ואם (הנברא) אינו שומר את היחס הזה, אין בריאתו (שוה) כלום... וע"י התורה אין האדם בעצמו בריאה של תוהו" (על אבות, פ"א על ג' דברים העולם עומד, דף כ"ו).

ידענו כי בכל דבר ודבר החומר מתחלף. הברזל מחליד, העץ מתייבש, המים מתאדים, האבן נשחקת. כל הזמן העולם הולך ומתקלקל. אם לא שהקב"ה "מחדש בכל יום תמיד מעשה בראשית" ע"י הזרמת כוחות חדשים ויצירת תאים נוספים, היה העולם מתחסל. גם גוף האדם, רקמות ישנות בלות, דמו של האדם מתעפש, העצמות מתייבשים. אלא שהקב"ה מזין את האדם אוכל, שתיה, חמצן ועוד, ועי"ז הגוף מתחדש יום ביומו. כעבור שנתיים ושלוש, כמעט ואין באדם אותם תאי חומר שהיו לו מקודם, והכל התחלף.

וכך דברי מהר"ל (על אבות, פרק ג' דף קכז, "כי ממך הכל ומידך נתנו לך"): "כי כל אשר לאדם הוא אל השי"ת... ולכבודו בראו, וכל אשר הוא ברוך, משפיע ברכה אל זולתו". ועוד שם: "כי דבר בפנים של האדם זיו וניצוץ עליון, ודבר זה הוא צלם אלהים, ואין אור זה גשמי כלל אבל הוא נבדל אלוהי. כי ה' נקרא אור, כי שם 'אור' בא על דבר בלתי גשמי". (שם, דף קמג, "חביב אדם שנברא בצלם"). רעיון זה מעוגן במקרא - "יָדַע מֶה בַחשׁוּכָא, וַיְהוֹרָא עִמָּה שְׁרָא" (דניאל ב, כב), כי מבחינת הנבראים, הכל חושך. כי ענין האור הוא להבדיל בין הכרת החפצים, להגדיר מה בין זה לזה. וידיעה זו חסרה או לקויה אצל הנבראים. אבל מבחינת הבורא הכל אור ודעת. ולכן, פשיטא שאין שום קדושה בעצם, לא לחפץ מסוים ולא למקום מסוים. רק גזר-דין של בורא-כל ורק הופעת דבר קדשו הם המקנים "קדושה" לדבר או למקום, כפי המצוה השייכת באותו מעמד ומקום.

ובזה נבין קטע נפלא בדברי הרמב"ם (הלי שחיטה, סוף פ"י) שֶׁסְ מִנֵּה 70 מיני טרפות שיש בבהמות וחיות. (עריכת רשימה זו היא נפלאה, כי בגמרא לא מנו ולא ספרו אותם. והוא כסדרן ומחנך ומורה לדורות, הכין רשימה למען נזכור בעל-פה, כדבריו בסוף הקדמתו לספר, שיש ללמוד על מנת לזכור בעל-פה). ובסוף הפרק הוא כותב – "ואין להוסיף על טריפות אלו כלל, (=אפילו ישתנה הטבע בדור מן הדורות, וכן אין לגרוע מהרשימה אפילו נראה מהמומים הללו בהמות המאריכות ימים), אין לך אלא מה שמנו חכמים". – כלומר, הדברים נפסקו בסנהדרין, ואין סמכות למישהו לשנות את הדין אפילו אם נשתנה המציאות הרפואית, אלא אם כן יקום שוב הסנהדרין. ולכאורה גישה בלתי מתפשרת זו של שכלתן כמו הרמב"ם – מפתיעה.

אבל הדבר יובן ע"פ דברי "מכתב מאליהו" (הרב דסלר, ח"ד בהערה שבעמ' 355-356), שהדין שהקב"ה מסר בסיני הוא אמיתת רצונו. הנימוק הפיזיולוגי שחז"ל נתנו אודות טריפות "טריפה אינה חיה י"ב חודש" אינו אלא הסבר לסַבֵּר את האוזן, אבל לא זו היא הסיבה הרוחנית והשמיימית לאיסור זה.

ובזה הוא [הר' דסלר] דוחה את דברי "פחד יצחק". (ר"י לאמפרונטי, שנת תק"י)

חז"ל קבעו שמותר להרוג כנים בשבת, כי נולדו מהזיעה ולא מהוריהם (שבת קז:).

אבל "פחד יצחק" שואל אחרי שהמדע החדש סבור שנולדו מביציות זעירות הנראות בזכוכית מגדלת, ולא מן זיעה אלא מהוריהם, הרי צריכים לשנות את הדין ולאסור את הריגתם בשבת? **עונה הרב דסלר** כי לא מחמת הסיבה הטבעית התיירו חז"ל להרוג כינה בשבת. אלא כך נמסרה ההלכה בסיני, וחז"ל בדורם נתנו טעם המתקבל על דעת בני דורם. אבל זה לא מעלה ולא מוריד אם הטעם המדעי נכון או לא, כי לא מחמת זה קבלנו ההלכה מסיני. הטעם הוא כמוס אצל ה'. וכך נאמר על השבעים טריפות שהרמב"ם מנה. כי היום ניתוספו מחלות חדשות כמו "מחלת הפה והטלפיים" ואף הן קטלניות לבהמות. אבל לא נאסור בשימוש סיר שנתבשל בה אותו הבשר, כי זאת לא מהרשימה של חז"ל. הם דברו בתחום של 'קדושה' או 'טומאה' שה' הקנה לדברים מסוימים.

ולכן, כותב "**מסילת ישרים**" – "המאכלות האסורות מכניסים טומאה ממש בלבו ובנפשו של אדם עד שקדושתו של מקום מסתלקת ומתרחקת ממנו... ומטמטמת לבו של אדם (ע"פ יומא לט.). כי מסלקת ממנו הדעה האמתית ורוח השכל שהקב"ה נותן לחסידים. והנה הוא נשאר בהמיי וחומרי, משוקע בגסות עוה"ז, נכנסים בגופו של אדם ממש ונעשים בשר מברשו" עכ"ל.

ובכן "יִנְטְמָתָם בַּס" (ויקרא יא, מג) כתיב חסר א', והורו חז"ל: "אל תקרי יִנְטְמָתָם' אלא יִנְטְמָתָם', עבירה מטמטמת לבו של אדם" (יומא לט.). כתב שם רש"י: "אוטמת וסותמת מכל חכמה". ונ"ל שזוהי הסיבה שמנהיגיה החילונים של מדינת ישראל מוליכים את הציבור בדרך לא-דרך. מתוך שלא נזהרו ממאכלות-אסורות, אין להם פקחות, וטִפֵּשׁ לבם מתבונה.

אבל לעניננו, אם הסנהדרין ילמדו במדות שהתורה נדרשת בהם שמאכלים מסוימים אינם אסורים, לא יהיו המאכלות אסורים, ושוב לא יהא בהם נזק רוחני לבני אדם. כגון זה אמרו במדרש: "למה נקרא שמו חזיר? שעתידי הקב"ה להחזירו לישראל". **רבנו בחיי** (על ויקרא יא, ז) הביא מאמר זה והוציאו מפשרו. אבל מדרש זה מופיע גם במדרש תהלים (קמו, ד) על הכתוב "ה' מתיר אסורים": "כל הבהמה שנטמאת בעולם הזה, מטהר אותה הקב"ה לעתיד לבוא". ופירש "**אור החיים**" (על ויקרא יא, ז) שהחזיר יחזור להיות מותר, שישתנה טבעו להיות מעלה גרה. אבל חוקי התורה האוסרים מחוסרי מעלה-גרה לא ישתנו ח"ו. ועיין בזה אריכות ב"שדי חמד". (פאת השדה, ח, ה)

אבל צ"ע מההמשך של מדרש תהלים (פרק קמ"ו) שלעתיד לבוא ה' מתיר טומאת הנדה. וגם שם אפשר לדחוק שהדמים ייפסקו (וכשיטת "אור החיים" הנ"ל שהמציאות תשתנה ולא ההלכה), כי דם-נדה היא תוצאה של חטא עץ הדעת (עירובין ק:), ולעתיד לבוא נשתחרר מקללה זו. אבל שם לשונם של חז"ל היא "ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ" – משמע שיש דם אלא שאיננו מטמא. והוא כהסברנו דלעיל. (הסבר ע"פ סוד, עיין "מחשבות חרוץ" לר' צדוק, דף 182).

בסיכום, לא שהקדושה והטומאה הם בעצם, אלא שהצו האלוהי קובע דירוג לכל מה שברא בעולמו. ואמרו חז"ל **"כיון שאין האדם בן-תורה, אינו יודע להבדיל בין קודש לחול"** (תנחומא, תרומה, א). הבסיס לכל הוא **"שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד"**. אחרי ידיעה גדולה זו, כל המקרב את האדם אליו הוא 'קודש' וכל המרחיק את האדם מ'ה' הוא 'טמא'. דבר זה נכון לגבי ספר או פנין או מקום או אדם או מאכלות וכיו"ב. חז"ל אמרו **"כל המקיים דברי חכמים נקרא 'קדוש' (בבמות כ.) ולכן הגדילו לומר "ישראל קדושים הם..." (חולין ז.) ועל הפסוק "קודש ישראל לה' ראשית תבואתו" (ירמיה ב, ג) אמרו : "אמר הקב"ה... הריני מקדש את ישראל, והן מקדישין אותי" (שמו"ר ט"ו).** וכמו שהבאנו בכותרת – **"והתקדשתם והייתם קדושים, כי קדוש אני ה' אלהיכם"**.